

Φ. Α. Δημητρακόπουλος - Γ. Α. Χριστοδούλου

ΚΩΝΣΤ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ ΚΑΙ ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ
ανέκδοτα και αθησαύριστα κείμενα

Στους φιλόλογους ερευνητές που ασχολούνται με το έργο του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη ήταν γνωστό το ενδιαφέρον του λογίου και δημοσιογράφου Κωνσταντίνου Φαλτάιτς για το έργο του μεγάλου Σκιαθίτη. Στη *Βιβλιογραφία Παπαδιαμάντη* του Γ. Κ. Κατσίμπαλη¹ υπάρχουν έξι λήμματα στο όνομα Κ. Φαλτάιτς, τα ακόλουθα:

422. Μία σκληρά εγκατάλειψις. — Τα μαύρα κούτσουρα [άρθρο για τις αδελφές του Πδμ.], εφ. *Ένωσις*, 24 Ιαν. 1919 [Ξανατ. στο περ. *Βωμός*, 1 Φλεβ. 1919, σ. 75].

437. Στο σπίτι του Παπαδιαμάντη, εφ. *Εμπρός*, 27 Δεκ. 1922.

477. Ένα ανέκδοτο ποίημα του Παπαδιαμάντη, περ. *Ελληνικά Γράμματα*, 27 Ιουλ. 1929, σ. 315-16.

484. Η άγνωστη ζωή του Αλέξ. Παπαδιαμάντη, περιοδ. *Μπουκέτο*, 6 & 13 Νοεμ. 1930, σ. 1086-87 & 1120-21.

487. Τα είκοσι χρόνια του Παπαδιαμάντη [από την αφορμή του φιλολογικού μνημοσύνου στα είκοσι χρόνια από το θάνατό του], εφ. *Σκίαθος* του Πειραιά, 21 Μαρτ. 1931.

526. Από ένα προσκύνημα. — Οι Γάλλοι διανοούμενοι και ο Αλέξ. Παπαδιαμάντης [περιγραφή και εντυπώσεις από το προσκύνημα των ξένων], εφ. *Ημερήσιος Κήρυξ*, 24 Σεπτ. 1933.

Κατά μαρτυρία του ίδιου του Κ. Φαλτάιτς, μέρος του Αρχείου Παπαδιαμάντη περιήλθε στα χέρια του: «Αι τρεις αδελφαί του Αλεξάνδρου Παπαδιαμάντη, τον Αύγουστον του 1919, μου παρέδωσαν εις την Σκίαθον ό,τι χαρτιά είχεν αφήσει ο αδελφός των. Ήσαν αρκετά ποιήματα ανέκδοτα και κομμάτια από διηγήματα από τα οποία έλειπεν αλλού η αρχή και αλλού το τέλος. “Αν τα βρίσκετε για δημοσίευμα, μου είπαν, δημοσιεύσατέ τα. Και εμείς τα βλέπουμε που δεν είναι τέλεια, μα είναι από την τελευταία του εργασία εις τη Σκίαθο· είναι τα τελευταία του χειρόγραφα”. Από τα κομμάτια τα διηγήματα, όπως και αι ίδιοι αι αδελφαί του Παπαδιαμάντη είχαν παρατηρήσει, κανένα δεν ήτο τελειωμένο. Υπήρχαν όμως εις τα χειρόγραφα αρκετά ποιήματα τα οποία ενεφάνιζαν τον Παπαδιαμάντην υπό νέαν μορφήν. Την

1. Γ. Κ. Κατσίμπαλης, *Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης. Α'. Πρώτες κρίσεις και πληροφορίες (1934). Β'. Συμπλήρωμα Βιβλιογραφίας (1938)*. [Ανατύπωση από το ΕΛΙΑ με εισαγωγικά σημειώματα Δ. Δασκαλόπουλου - Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλου, Αθήνα 1991].

μορφήν του ποιητού»². Ποια ακριβώς αυτόγραφα παρέλαβε ο Κ. Φαλτάιτς είναι κάτι που ποτέ δεν θα το μάθουμε, αφού αυτά ποτέ δεν καταγράφηκαν.

Στα χέρια του Μάνου Φαλτάιτς, γιου του Κωνσταντίνου, ήταν γνωστό ότι υπήρχαν τα ακόλουθα αυτόγραφα του Παπαδιαμάντη:³

1. «Ο αντίκτυπος του νου»: φφ. 23 (λείπουν τα φφ. 5 και 22), 206 × 295, γραμμένες σσ. εικοσιμία,⁴ μελάνι ιόχρουν, όπως και τα υπόλοιπα.

2. «Στην Παναγία τη Σαλονικηά»: φφ. 2, 200 × 150, γραμμένες σσ. δύο, αριθμημένες 6 και 7.⁵

3. «Στον Πρόδρομον του Κάστρου»: φ. 1, 200 × 150, γραμμένη σ. μία, αριθμημένη 6.⁶

4. [Στον Χριστόν του Κάστρου]: φ. 1, 200 × 150, γραμμένη σ. μία, αριθμημένη 2.⁷

5. «Ακολουθία του Αγίου ιερομάρτυρος Αντίπα, Επισκόπου Περγάμου»: τρία δίφυλλα, σσ. 12, γραμμένες με μολύβι και από τις δύο όψεις, αριθμημένες 1, 5, 9 στην πρώτη σελίδα του κάθε διφύλλου.⁸

Γνωστοί επίσης ήταν οι τίτλοι και άλλων αυτογράφων του Αρχείου Κ. Φαλτάιτς: πρόκειται για τα ποιήματα «Μία ψυχή», «Στην Παναγία την Κεχριά», «Στην Παναγία την Κουνίστρα», «Στην Παναγία του Ντομάν», «Στην Παναγία στο Πυργί»⁹. Ο Άγγελος Δόξας μνημονεύει τίτλους και άλλων ποιημάτων που προφανώς υπήρχαν στα χέρια του Κ. Φαλτάιτς και που θα πρέπει να τα θεωρήσουμε οριστικά χαμένα: «Στην Παναγία την Πρόπυλη», «Στο Αγίασμα του Ταξιάρχη» και «Στην Παναγίτσα του Τιρών». Κατά τον Τριανταφυλλόπουλο, η «Πρόπυλη» είναι η «Πρέκλα» και το «Τιρών» είναι παρανόληση του «Πυργί».¹⁰

2. Όπου παραπάνω, στον αριθμό 477 της Βιβλιογραφίας Κασίμπαλη.

3. Ευχαριστούμε και από τη θέση αυτή τον κ. Μάνο Κ. Φαλτάιτς που μας επέτρεψε την έρευνα στο Αρχείο Φαλτάιτς.

4. Βλ. το οικείο υπόμνημα του Τριανταφυλλόπουλου, Άπαντα 4, 666-8. Πανομοίωτο ολόκληρου του αυτογράφου δημοσίευσε ο ίδιος, Άπαντα 5, 539-59.

5. Βλ. Άπαντα 5, 368-9. Πανομοιότυπα βλ. στο εσωτερικό του καλύμματος του τρίτου τόμου των Απάντων, στον Εκηβόλο, τεύχος 12, Άνοιξη 1983, σσ. 920, 922, και στου Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλου, Μινύρισμα πτηνού χειμαζομένου. Φιλολογικά στον Παπαδιαμάντη, Αθήνα 1986, σσ. 159-60.

6. Βλ. Άπαντα 5, 369, και Παλίμψηστον, τεύχος 2, Ιούνιος 1986, σσ. 181-6.

7. Άπαντα 5, 369-70, Παλίμψηστον, τεύχος 3, Δεκέμβριος 1986, σσ. 117-24, και Γ. Α. Χριστοδούλου, «Παπαδιαμαντικά εριζόμενα», Παλίμψηστον, τεύχη 6-7, Δεκέμβριος 1988, σσ. 147-55.

8. Βλ. Άπαντα 5, 371-2.

9. Βλ. Άπαντα 5, 357-8, 362-7. Τα ποιήματα αυτά δημοσιεύθηκαν από το 1920 έως το 1923 σε περιοδικά από αυτόγραφα που είχε ο Φαλτάιτς και παραχωρούσε προς δημοσίευση.

10. Άγγελος Δόξας, «Τα τραγούδια του Παπαδιαμάντη», περ. Ελληνική Επιθεώρησις,

Η έρευνα για τον εντοπισμό και την περιγραφή των παπαδιαμαντικών αυτογράφων που οι υπογράφωντες έχουν αναλάβει από καιρό, μας επέτρεψε να εντοπίσουμε στο Αρχείο του Μάνου Φαλταίτς και τα ακόλουθα αυτόγραφα:

1. Τρία φύλλα αγνώστου διηγήματος, σε πρώτη γραφή, 200 × 300, με μαύρο μελάνι. Το α' φύλλο φέρει αρίθμηση 3, το β' 4, το γ' 5. Το τρίτο φύλλο είναι γραμμένο και από τις δύο όψεις. Το αυτόγραφο το επεξεργαζόμαστε για έκδοση.

2. Έξι επιστολές των αδελφάδων του Παπαδιαμάντη στον Κ. Φαλταίτς, χρονολογημένες 3.3.19, 20.5.20, 15.7.20, 12.12.20, 15.9.27 και 30.7.30. Η δεύτερη, τρίτη και τέταρτη είναι γραμμένες με το χέρι της Χαρίκλειας Παπαδιαμάντη, η πρώτη έχει υπογραφεί από τη Χαρίκλεια, η οποία έχει προσθέσει και τα ονόματα της Σοφίας και της Κυρατσούλας.

3. Γράμμα του Κ. Φαλταίτς (από 24.2.42) προς το Δ.Σ. της Ενώσεως Συντακτών για το σπίτι του Παπαδιαμάντη στη Σκιάθο: ζητείται να στηρίξει η Ένωση την προσπάθεια της μετατροπής του σπιτιού σε μουσείο.

4. Γράμμα του Αθανασίου Γ. Βασιλείου, Ευβοέως ζωγράφου, προς Κ. Φαλταίτς (από 18.11.30), με διεύθυνση: «Προς την Φιλολογικήν Επιθεώρησιν "Μπουκέτο". Διά τον κκ. Κ. Φαλταίτς, οδός Λέκα 7, Ενταύθα». Το γράμμα περιέχει γνωστά ανεκδοτολογικά περί Παπαδιαμάντη και Μωραϊτίδη.

5. Λίγα αποκόμματα εφημερίδων παπαδιαμαντικού ενδιαφέροντος.

6. Χειρόγραφες σημειώσεις του Φαλταίτς για το αβιβλιογράφητο από τον Κατσίμπαλη άρθρο του, «Οι τελευταίες στιγμές του Παπαδιαμάντη», περ. *Ελληνική Επιθεώρησις*, Ιανουάριος 1921, σσ. 6-7.

Ένα ακόμη άρθρο του Κ. Φαλταίτς, αβιβλιογράφητο από τον Κατσίμπαλη, προσθέτει ο Χρήστος Β. Χειμώνας (*Συμβολή στην περί Παπαδιαμάντη βιβλιογραφία*, τεύχος 1, Σκιάθος 1977, αριθ. 265): Κ. Φαλταίτς. Από τας εορτάς του Παπαδιαμάντη — Ο συναγερμός των Σποράδων και του Βόλου — Και αι Αθήναι που ηγγόνησαν το παν, εφ. *Η Βραδυνή*, 19 Σεπτ. 1925. Το τελευταίο άρθρο του Φαλταίτς για τον Παπαδιαμάντη ήταν το υπό τον τίτλο, «Το σπίτι του Παπαδιαμάντη», δημοσιευμένο στη *Νέα Εστία* 30 (Χριστούγεννα 1941), σσ. 98-100.

Δεδομένης της σχέσεως του Κ. Φαλταίτς με το περιοδικό *Μπουκέτο*, ο Γ. Α. Χριστοδούλου διεξήλθε τους τόμους του περιοδικού για να

έτος ΙΔ', τεύχος 159, Ιανουάριος 1921, σ. 8. Βλ. τι γράφει ο Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλος στο άρθρο του «Μαρτυρίες για τα άφαντα ποιήματα του Παπαδιαμάντη», *Εκθρόλος*, τεύχη 8-9, Καλοκαίρι - Φθινόπωρο 1981, σσ. 657-668 [τώρα στο *Μινύρισμα*, σσ. 83-94].

εντοπίσει παπαδιαμαντικά κείμενα. Η έρευνα δεν απέβη επί ματαίω, αφού στο *Μπουκέτο* της 25ης Αυγούστου 1938, σ. 13, ανακαλύφθηκε δημοσίευση του διηγήματος «Η κάλτσα της Νώενας», με την ένδειξη (Ανέκδοτο): το σημαντικό σ' αυτή τη δημοσίευση είναι ότι το διήγημα παρέχεται σε πληρέστερη απ' όσο στις γνωστές εκδόσεις μορφή, με την προσθήκη νέου κειμένου μεταξύ των λέξεων *Ριζάρειον*; και *Έως πότε* της έκδ. Τριανταφυλλόπουλου (*Άπαντα* 4, 194.31). Επί τη ευκαιρία, ας σημειωθεί ότι οι χαρακτηρισμοί «άγνωστα» ή «ανέκδοτα» που συνοδεύουν στερεότυπα τις δημοσιεύσεις των παπαδιαμαντικών διηγημάτων του *Μπουκέτου* υποδηλώνουν ότι τα διηγήματα δεν είχαν συμπεριληφθεί στις εκδόσεις Φέξη και Ελευθερουδάκη.

Η περίπτωση δεν είναι μοναδική: φραστικές αποκλίσεις από την πρώτη δημοσίευση και ακροτελεύτια προσθήκη νέου κειμένου παρατηρείται και στη δημοσίευση από το *Μπουκέτο* (Πανηγυρικών τεύχος, έτος Γ', 1928, σ. 26) του φερόμενου και εδώ ως «ανέκδοτου» διηγήματος «Το "Νάμι" της»: βλ. το σημείωμα του Τριανταφυλλόπουλου, *Άπαντα* 4, 648-9.

Η πλούσια συγγραφική δραστηριότητα και μάλιστα τα λογοτεχνικά κείμενα του Κωνσταντίνου Φαλτάιτς (1891-24.10.1944) αξίζει να καταγραφούν και να μελετηθούν μαζί με το πλούσιο Αρχείο του και τις συλλογές έργων λαϊκής και εκκλησιαστικής τέχνης που φυλάσσονται στο σπίτι του γιου του Μάνου Κ. Φαλτάιτς στην Αθήνα και στο «Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Φαλτάιτς» στη Σκύρο. Οι περί Κ. Φαλτάιτς ειδήσεις είναι δυσανάλογα πενιχρές αν συγκριθούν με την πολυμέρεια και σημασία του έργου του. Εκτός από τα οικεία λήμματα στα γνωστά εγκυκλοπαιδικά λεξικά, και κυρίως στη *Μεγάλη Εγκυκλοπαιδεία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* του Χ. Πάτση (τόμ. 12, σ. 551), υπάρχουν και τα εξής τρία δημοσιεύματα: το λήμμα «Κωνσταντίνος Δ. Φαλτάιτς» στο βιβλίο του ίδιου, *Σκυριανοί συγγραφείς και γράφοντες*, Αθήνα 1937, σσ. 14-15· Σ. Παπαδημητρίου-Α. Φαλτάιτς, *Κώστας Φαλτάιτς. Ο μεγάλος Σκυριανός σοφός κι οδηγητής*, Αθήνα 1971· και Δ. Λαζογιώργου-Ελληνικού, *Οι εκδόσεις, οι δημοσιεύσεις, τα δακτυλογραφημένα κείμενα και τα άλλα βιβλιογραφικά στοιχεία του Κώστα Φαλτάιτς που βρίσκονται στο Αρχείο της λαογράφου Αγγελικής Χατζημιχάλη*, Αθήνα 1975. Είναι, τέλος, κρίμα που αρκετά παπαδιαμαντικά αυτόγραφα του Αρχείου Φαλτάιτς καταστράφηκαν, όπως μας πληροφόρησε ο Μάνος Φαλτάιτς, από απροσεξία. Σύμφωνα με μαρτυρία του ίδιου του Κ. Φαλτάιτς που παραθέσαμε πιο πάνω, στα χαρτιά που του παρέδωσαν οι αδελφές Παπαδιαμάντη τον Αύγουστο του 1919 «ήσαν αρκετά ποιήματα ανέκδοτα και κομμάτια από διηγήματα από τα οποία έλειπεν αλλού η αρχή και αλλού το τέλος».

Δημοσιεύουμε εν συνεχεία το διήγημα «Η κάλτσα της Νώενας»

κατά την έκδοση του *Μπουκέτου*. Δημοσιεύουμε επίσης τα πανομοιότυπα των έξι γραμμάτων των αδελφάδων του Παπαδιαμάντη στον Κ. Φαλτάιτς και το άρθρο του Κ. Φαλτάιτς «Οι τελευταίες στιγμές του Παπαδιαμάντη». Από την παραβολή του άρθρου προς τα χειρόγραφα του Φαλτάιτς προκύπτει ότι στη δημοσίευση παραλείφθηκε το *μη* πριν από το *πληρωνόμενος*, καθώς και μία φράση που δείχνει ότι οι πληροφορίες του Φαλτάιτς προέρχονται από τις αδελφές του Παπαδιαμάντη.

ΜΠΟΥΚΕΤΟ, 25 Αύγουστου 1938, σ. 13

ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Η ΚΑΛΤΣΑ ΤΗΣ ΝΩΕΝΑΣ

(Ἀνέκδοτο)

Τὸ «Μπουκέτο» ἀνεκάλυψε κι' ἐδημοσίευσε κατὰ καιροὺς ἀρκετὰ ἀνέκδοτα διηγήματα τοῦ ἀλησμονήτου Σκιαθίτου λογοτέχνου Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη. Σήμερα σὰς δίνουμε πάλι ἓνα μικρὸ πεζογράφημά του, μᾶλλον εὐθυμο, μὲ σκίτσα τοῦ καλλιτεχνικοῦ συνεργάτου μας κ. Γάλλια. Παρόμοια ἄγνωστα πεζογραφήματα τοῦ ἀειμνήστου Παπαδιαμάντη θὰ δημοσιεύσουμε καὶ ἄλλα. Τὰ πεζογραφήματα αὐτὰ ἐγράφοντο γιὰ διάφορα φύλλα καὶ φυλλάδια τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, σπάνια καὶ δυσεύρετα σήμερα. Τὸ «Μπουκέτο» διευκολύνει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο καὶ τοὺς βιβλιογράφους καὶ μελετητὰς τοῦ ἔργου τοῦ Παπαδιαμάντη τῆς αὔριον, οἱ ὅποιοι ματαίως θὰ ζητοῦν, πρὸς σταχυολόγησιν, τὰ διάφορα σπάνια καὶ δυσεύρετα ἐντυπα, τὰ ὁποῖα κατέχει σήμερον τὸ «Μπουκέτο» καὶ τὰ ὁποῖα συνεκέντρωσε κατόπιν πολυετῶν μόχθων.

— Καὶ τὰ κουνούπια πῶς νὰ ἡῦραν τρόπον κι' ἐσώθηκαν εἰς τὴν Κιβωτόν; Κ' ἡ μυῖγα; Καὶ τὰ μυιγαράκια; Κ' ἡ μουσίτσης;

— Καὶ τὰ μικρόβια;

Αἱ δυὸ κυριαὶ εἶχαν τὸν λόγον.

Ἡ πρώτη εὐτραφῆς, μεγαλόσωμος καὶ καλοκαμωμένη, ὅσον ἐφαίνετο ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τῆς σελήνης, μέσῳ τοῦ δένδρου, καὶ ὑπὸ τὸ φῶς ἐνὸς φανοῦ ἐπὶ χαμηλοῦ στύλου, ἔξωθεν τοῦ ἐξοχικοῦ καφενείου, ἦτο σύζυγος τοῦ παρακαθημένου αὐτῇ ὑπερμεσήλικος κυρίου μὲ τὴν γενειάδα, ὅστις ἦτο ἐπαρχιώτης πολιτευόμενος.

Ἡ ἄλλη νεαρὰ ἀκόμη, ἄγαμος, ἦτο ἐν ἐνεργείᾳ δασκάλα.

Εἰς γνῶριμός των, νεαρὸς κύριος, συνεπλήρου τὴν τετράδα.

Εἶχαν πῖει τὸν καφέ των, τὴν θερινὴν ἐκείνην νύκτα, καὶ ἀνεψύχοντο.

— Κι' ὁ ψύλλος τάχα ποῦ νὰ ἐτρύπωσε καὶ κατῶρθωσε νὰ γλυτώσῃ; εἶπεν ἡ δασκάλα.

— Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι στὴν κάλτσα τῆς Νώενας θὰ ἐχώθῃ, ἀπήντησεν ἡ μεγαλόσωμος.

Ὅλοι ἐκάγχασαν.

— Μὰ ἡ ψεῖρα;

— Ὡ, ἡ ψεῖρα; χωρὶς ἄλλο θὰ ἐκόλλησε στὴν γενειάδα τοῦ Νῶε.

Ὁ γηραιὸς κύριος ἀκουσίως ἔψαυσε τὴν γενειάδα του.

***

Εἰς ἓνα ὄμιλον ἀντικρυνὸν ἐκάθηντο τρεῖς λιμοκοντόροι. Οἱ δύο μόνον ἐφοροῦσαν στενά. Ὁ τρίτος, ἀμύστακος ἀκόμη, ἐφοροῦσε

κομπὰ ρασσάκια, καὶ εἶχε τὴν κοτσίδα του ὀπίσω δεμένην εἰς τὴν μέση μὲ κορδέλλαν.

Ἴσως ἦτο ριζαρίτης.

Κατὰ σύμπτωσιν κι' ἐκεῖ ἡ ὁμιλία ἦτο σχετικὴ μὲ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην.

Οἱ τρεῖς νέοι ὠμιλοῦσαν ἐν ἐξάψει, κι' ἐφαίνοντο ὅτι εἶχαν δειπνήσει ἐν ἀφθονίᾳ.

— Καὶ τίνος τὰ πουλᾶς αὐτά, θρέ;... Πῶς μίλησεν ἡ γαιῖδαρα τοῦ Βαρλαάμ; (sic). Τίνος τὰ πουλᾶς αὐτά, θρέ;

Τὸ θρὲ ὁ ριζαρίτης τὸ ἀπηύθυνε βεβαίως εἰς τὸν ἀόρατον καὶ ἀπρόσωπον συντάκτην τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπέστρεψε ρητορικῶς τὸν λόγον.

Ἴσως εἰς τὸν προφήτην Μωϋσέα.

— Τίνος τὰ πουλᾶς αὐτά; ἐπανελάβε καὶ τρίτην φορὰν.

Ὁ νεαρὸς κύριος τοῦ γείτονος ὁμίλου, ἂν κ' ἐγέλασε μὲ τὰς ἐλαφρὰς εὐφυολογίας τῶν δύο γυναικῶν, φαίνεται ὅτι δὲν εὐηρεστήθη ἀπὸ τὴν θαναυσότητα τοῦ μικροῦ ρασσοφόρου.

Καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὴν ἰδίαν ὁμάδα του, ἀρκετὰ μεγαλοφώνως, ὥστε ν' ἀκούεται καὶ ἀπὸ τοὺς γείτονας, εἶπε:

— Τίνος τὰ πουλᾶ; ... Μὰ αὐτὰ τὰ πράγματα εἶναι εἴκοσιν αἰῶνες τώρα ποῦ ἐξακολουθοῦν νὰ πουλοῦνται εἰς ἑκατομμύρια ἀνθρώπων καὶ μάλιστα αἱ Βιβλιακαὶ Ἐταιρεῖαι τὰ πουλοῦν μεταφρασμένα εἰς τριακόσιες τόσες γλώσσες... Κι' ἔπειτα, ἐκεῖνος ποῦ τὸ πουλᾶ, ὡς θαῦμα ζητεῖ νὰ τὸ πωλήσῃ καὶ ὅχι ὡς κοινόν τι καὶ σύνηθες. Οὐδὲ βιάζει κανένα νὰ τὸ πιστεύσῃ.

— Καὶ δὲν εἶναι καὶ πολὺ παράξενο ἂν ὠμίλησε μίαν φορὰν ἡ γαιῖδαρα, εἶπεν ἀκάκως ὁ γηραιὸς κύριος. Πόσοι γαιῖδαροι καὶ γαιῖδαρες πόσες μιλοῦν!

— Ἄς τ' ἀφήσουμε αὐτό, εἶπεν ὁ νέος. Μὰ ἰδέτε πόσον καλὰ ὁ νεαρὸς αὐτὸς ρασσοφόρος μανθάνει τὰ «ἱερὰ γράμματα», ἀφοῦ τὸν Βαλαάμ, τὸν μάντιν, ποῦ ἔζησε χίλια χρόνια πρὸ Χριστοῦ, τὸν κάνει Βαρλαάμ, τὸν αἰρετικὸν τῆς 13ης μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδος. Καὶ τὸ κάτω - κάτω, κύριε, ἐπέφερεν οἶονεῖ ἀποστρέφων τὸν λόγον πρὸς τὸν ριζαρίτην, ἀφοῦ δὲν σ' ἀρέσει, κύριε, ἡ Θρησκεία καὶ τὸ ἱερατικὸν στάδιον, διατί φορεῖς ράσσα καὶ διατί οἱ φιλόστοργοι γονεῖς σου σὲ στέλνουν νὰ φοιτᾷς εἰς τὴν Ριζάρειον!

— Ἢμπορεῖ νὰ ἔχῃ καὶ δίκαιον ὁ νέος, ἐπενέβη εἰς ἐκ τῆς συντροφίας.

— Δίκαιον! Πῶς δίκαιον;

— Γιὰ τὸ ζωντανὸ τοῦ Βαλαάμ μιλῶ.

— Καὶ τί θέλετε νὰ πῆτε;

— Νά, θέλω νὰ πῶ πῶς ἴσως νὰ μὴ μίλησε τὸ ζωντανὸ τοῦ Βαλαάμ.

- Μὰ τὸ ἀναφέρουν τὰ ἱερὰ βιβλία, ἄνθρωπε.
- Τὸ γνωρίζω. Ἀλλά...
- Τελείωσε τὸν συλλογισμόν σου.
- Ἀλλὰ λέγω δὲν ἀρκεῖ καὶ τόσον αὐτὸ διὰ νὰ πιστέψῃ κανεὶς ὅτι μιλοῦν τὰ τετράποδα.
- Ὁ νέος κύριος ἐξηγέρθη.
- Πῶς εἶπατε; Δὲν μιλοῦν τὰ τετράποδα; Ὅχι δά. Μιλοῦν καὶ παραμιλοῦν μάλιστα. Ἐγώ, κύριέ μου, ἔχω ἀκούσει ὄνους νὰ μιλοῦν, νὰ τραγουδοῦν, νὰ φιλοσοφοῦν, νὰ κάνουν πνεῦμα. Τοὺς ἀκούω καθημερινῶς. Γνωρίζω ἀκόμα ὄνους ποὺ γράφουν. Γιατὶ λοιπὸν ν' ἀμφιβάλλω γιὰ τὸ ζωντανὸ τοῦ Βαλαάμ; Γιὰ ἓνα μονάχα ἀμφιβάλλω ἐγώ. Γιὰ τὴν προκοπὴ τῶν συμπολιτῶν μας. Γιὰ τὸν ἀντικρυνὸ ριζαρίτη ποὺ τσαμπουνάει ὅ,τι τοῦ καπνίσει...
- Ὁ ὁμιλητὴς ἐστέναξε καὶ κατέληξε:
- Ἔως πότε θὰ εἴμεθα ἀχαρακτήριστοι Γραικῦλοι;

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

[Συγκριτικὸς πίνακας αποκλινουσῶν γραφῶν. Με Μ δηλώνονται οἱ γραφές τοῦ *Μπουκέτου*, με Β οἱ γραφές τῆς ἐκδόσεως Βαλέτα. Δεν εἶδαμε τὴν πρώτη δημοσίευση τῆς εφ. *Ἡ Αλήθεια*. Σε κάθε λήμμα προτάσσεται ἡ σελιδαρίθμηση καὶ στιχαρίθμηση τῆς ἐκδόσεως Τριανταφυλλόπουλου, Ἄπαντα 4, 193-4.

193.1 ἐσώθησαν Μ : ἐσώθησαν Β || 193.2 ἡ μουσίτσες Μ : οἱ μουσίτσες Β || 193.21 ρασάκια Μ : ρασάκια Β || 194.9 ἀπρόσωπον συντάκτην Μ : ἀπρόσωπον, τὸν διευθυντὴν συντάκτην Β || 194.14 ρασσοφόρου Μ : ρασσοφόρου Β || 194.16 αὐτὰ τὰ πράγματα εἶναι εἴκοσιν αἰῶνες τώρα ποὺ ἐξακολουθοῦν Μ : αὐτὰ τὰ πράγματα, εἶναι εἴκοσιν αἰῶνες τώρα, ἐξακολουθοῦν Β || 194.19 πωλήση ΜΒ : πουλήση Τριαντ. (recte) || 194.25 ρασσοφόρος Μ : ρασσοφόρος Β || 194.30 ράσσα Μ : ράσα Β || 194.31 εἴμεθα Β : ἤμεθα Μ Γραικῦλοι Μ : Γραικύλοι Β].

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ, 'Ιαν. 1921, σσ. 6-7

Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ

ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΣΤΙΓΜΕΣ ΤΟΥ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

I

Στὸ νησί τῆς Σκιάθου εἶχε χιονίσει πολὺ τὸ χειμῶνα τοῦ 1910-11, καὶ τὸ κρύο μὲ τὴν τρικυμία ἔδερναν τὸ πέλαγος καὶ τὴ στεριά. Ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης κουρασμένος, ἀπογοητευμένος, ἀηδιασμένος ἀπὸ μιὰν ἀχάριστὴ ζωὴ ποὺ περνοῦσε στὴν Ἀθήνα γράφοντας διηγήματα, κάνοντας μεταφράσεις καὶ μὴ πληρωνόμενος, εἶχε τραβιχτεῖ ἀπὸ μῆνες τώρα στὸ νησί του καὶ περνοῦσε τὶς μέρες του στὴ μελέτῃ τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τοῦ Σαίξπηρ, σ' ἓνα πολυτελὲς πρωτότυπο ποὺ τοῦ εἶχε χαρίσει ἀπὸ τὴν Ἀγγλία ὁ ποιητὴς Ἀλέξανδρος Πάλλης. Κάποτε ἔρριχνε τὴ μελαγχολία καὶ τὴ λύπη του στὸ χαρτί καὶ ἔγραφε νεοχριστιανικοὺς στίχους μὲ θέμα τὰ Ἐκκλησάκια τοῦ νησιοῦ, ἢ διηγήματα, ποὺ καθὼς καὶ ὁ ἴδιος ἀναγνώριζε, καμμιάν ὁμοιότητα δὲν εἶχανε μὲ τὸ παλὸ τοῦ ἔργο. Ἡ οἰκονομικὴ του ζωὴ εἶχε γίνεи δύσκολη, πολὺ δύσκολη μάλιστα, καὶ οἱ ἠθικὲς λύπες μαζεῦονταν πάνω στὶς ὑλικές. Βαθεῖα ἀπογοήτευση εἶχε σκεπάσει τὴν ψυχὴ του καὶ δυὸ-τρία ὠρισμένα γεγονότα τοῦ συντρίψανε τελειωτικά τὴν ὑγεία του.

Κάποιοι πλούσιοι ὁμογενῆς ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο τοῦ εἶχε στείλει 1.000 φράγκα χρυσᾷ γιὰ νὰ ἐκδώσει σ' ἓνα τόμο τὰ διηγήματά του. Ὁ Παπαδιαμάντης ἔδωσε τὰ 1.000 φράγκα σὲ ὠρισμένο πρόσωπο ποὺ εἶχε μεγάλη θέσῃ στὴν Ἀθηναϊκὴ κοινωνία καὶ στὸν κόσμον τῶν γραμμάτων μαζί μὲ 12 ἀνέκδοτά του διηγήματα. Ἀλλὰ τὸ βιβλίον δὲν ἐκδίδεται, ποτὲ δὲν ἐκδόθηκε, κι' οὔτε τὰ διηγήματα, οὔτε τὰ χρήματα φάνηκαν πιά.

Ἐνα ἄλλο γεγονός τὸν ἀποτοσάκισε. Δούλευε ἐπὶ μῆνας στὸ νησί του γιὰ τὴν μετάφραση τοῦ Ἑλληνικοῦ μιᾶς μεγάλης Ἀγγλικῆς Ἱστορίας ποὺ τοῦ τὴν εἶχε παραδόσει γνωστὸς δημοσιογράφος. Τὴν εἶχε συμφωνήσει πρὸς 15 λεπτά τὴν σελίδα, καὶ μετάφραζεν ἐπὶ 6 ὥρες τὴ μέρα, γιὰ νὰ κερδίῃ ἀκριθῶς 90 λεπτά. Μετάφρασε χιλιάδες σελίδες, τελείωσε τὸ βιβλίον ὕστερα ἀπὸ πολλῶν μηνῶν κτηνώδη μεταφραστικὴ ἐργασία, τὸ ἔστειλε στὸν ἐργοδότη, ὁ ὁποῖος ὅμως ποτὲ δὲν τοῦ ἔστειλε τὸ λογαριασμὸ τῶν 300 δρχ. ποὺ ἔπρεπε νὰ δώσῃ.

Οἱ ἠθικὲς λύπες, τὸ ὑλικὸ ἀδιέξοδο καὶ ὁ πολὺ κακὸς χειμῶνας τὸν ρίξανε κάτω ὅπως ρίχνουνε ὅλους τοὺς δυστυχισμένους καὶ τοὺς φτωχοὺς. Εἶχε κρυολογήσει, καὶ τὰ περιστατικά ποὺ ἀναφέραμε παρὰ

πάνω τὸν εἶχανε κάνει καρδιακό. "Ἐμεινε στὸ κρεβάτι ἓνα μῆνα· καὶ τακτικὰ ἔλεγε στὶς τρεῖς ἀδελφές του:

— Σκέπτομαι νὰ γράψω τί περνάτε καὶ τί περνῶ.

Τὸ ἀπόγευμα τὶς 2 Ἰανουαρίου εἶχε βαρύνει πολύ. "Ἐνας ἀνηψιός του ὁ Παπαγρηγόρης ἦρθε καὶ τοῦφερε μιὰν εἶδηση. Στὴ Σκιάθο εἶχεν ἔρθει τηλεγράφημα ὅτι ἡ Κυβέρνηση παρασημοφόρησε τὸν Παπαδιαμάντη μὲ ἄλλους 29 λογίους.

— Σὰς συγαίρω, θεῖε, τοῦ εἶπε· ἐπαρασημοφορήθηκε.

Κάποιο γέλοιο τῆς τραγικώτερης εἰρωνείας ἔλαμψε στὸ πρόσωπο τοῦ Παπαδιαμάντη καὶ εἶπε:

— Κάπως παρηγορητικό, ἀλλὰ τώρα πιά...

Ζήτησε ἀμέσως νὰ κοινωνήσῃ καὶ ὕστερα ἄρχισε νὰ κλαίῃ, νὰ κλαίῃ μὲ λυγμούς συνεχεῖς σὰ μικρὸ παιδί. Οἱ ἀδελφές του πρώτη φορὰ τὸν εἶχαν δεῖ νὰ κλαίῃ.

— Θὰ πεθάνω, ἔλεγε, θὰ πεθάνω καὶ δὲ μπόρεσα ἀπὸ τὸ ἔργο μου νὰ δῶ οὔτε ἓνα βιβλίο. Τώρα ποῦ θὰ πεθάνω θὰ μοῦ βγάλουν τὰ βιβλία καὶ θὰ μὲ θυμηθοῦν...

"Ὑστερα σταύρωσε τὰ χέρια του, ἔκλεισε τὰ μάτια του καὶ αὐτὸ ἦτανε τὸ χριστιανικὸ του τέλος.

Οἱ τρεῖς ἀδελφές του ἦτανε μόνες στὸ παγερὸ σπίτι.

II

Ὁ Παπαδιαμάντης ὅμως στάθηκε τὸ ἴδιο ἀτυχος ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατό του ὅπως εἶχε σταθῇ καὶ στὴ ζωὴ του.

"Ἐνας παράδοξος, ἀκατανόητος φθόνος τῶν κατοίκων τοῦ νησιοῦ τὸν κατεδίωξε καὶ πέρα ἀπὸ τὸ χωματένιο του τάφο. "Όταν τὸ 1913 ἡ πριγκίπισσα τοῦ Γεωργίου Μαρία τοῦ Βοναπάρτη πέρασε ἀπὸ τὴ Σκιάθο καὶ ζήτησε νὰ δεῖ τὸ σπίτι τοῦ διηγηματογράφου καὶ τὶς ἀδελφές του ὅλο τὸ νησί σηκώθηκε στὸ πόδι. Ὁ δήμαρχος εἶχε ἐτοιμασθῇ καὶ νόμιζε ὅτι ἡ πριγκίπισσα θὰ ἐπισκέπτονταν τὸ δικό του σπίτι. Τὸ ἴδιο μερικοὶ ἄλλοι πρόκριτοι νόμιζαν γιὰ τὸ δικό τους σπίτι. Ὁ ἄλλος κόσμος ἔλεγε:

— Δὲν ξέρουνε τὰχα κι' ἄλλοι γράμματα στὸν τόπο, μόνο ὁ Παπαδιαμάντης ἤξερε!

Πολλὰ ὅμως παιδιὰ τοῦ νησιοῦ τρέχανε μπρὸς νὰ εἰδοποιήσουνε τὶς ἀδελφές τοῦ Παπαδιαμάντη καὶ φώναζαν:

— Ἀνοίξτε τὶς πόρτες καὶ ἔρχεται ἡ Βασίλισσα.

Ἀπὸ πίσω ἔρχονταν ἡ Πριγκίπισσα μὲ τὸν ὑπάσπιστή της Λεμπέση ὁ ὁποῖος ρώτησε:

— Ἐπιτρέπεται νὰ σὰς γνωρίσῃ ἡ Πριγκίπισσα;

— Τιμή μας μεγάλη, Ὑψηλοτάτη, ἀπάντησαν οἱ τρεῖς ἀδελφές.
Καὶ ἡ Πριγκήπισσα συγκινημένη:

— Ἀγάπησα πολὺ τὸ ἔργο τοῦ ἀδελφοῦ σας καὶ ἤρθα νὰ σᾶς δῶ.
Γονάτισε στὸ δωμάτιο ποὺ πέθανεν ὁ Παπαδιαμάντης, τὸ φωτογρά-
φισε, φωτογράφησε ὅλο τὸ σπίτι καὶ τὶς τρεῖς ἀδελφές.

III

Ὑστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Παπαδιαμάντη τὸ Δημοτικὸ Συμβούλιο τοῦ τόπου ψήφισε 2.000 δραχμὲς γιὰ τὴ ἀνέγερση μνημείου στὸν ἄνθρωπο αὐτὸ ποὺ τόσο γνωστὸ ἔκανε στὴν πανελλήνιο ψυχὴ τὸ νοσταλγικὸ νησί.

Τὸ μνημα ὅμως οὔτε ἐγίνε ποτέ, οὔτε φαίνεται ὅτι θὰ γίνῃ τοῦλάχιστον ἀπὸ τοὺς Σκιαθίτες, οἱ ὅποιοι ἀφοῦ ψήφισαν τὸ κοντίλι ἄρχισαν νὰ σκέπτονται:

— Νὰ τοῦ κάνομε μνημα γιὰ νὰ μεγαλώσῃ ἀκόμα περισσότερο!

Καὶ μιὰ μέρα ὕστερα ἀπὸ χρόνια ὁ ἀπλοϊκὸς ξύλινος σταυρὸς ποὺ ἔδειχνε τὸ χωματένιο μνημα ἐξαφανίστηκε καὶ οὔτε βρέθηκε πιά. Κι' ἀπὸ λίγο καιρὸ ἀκόμα στὸ μνημα τοῦ Παπαδιαμάντη χώσανε τὸ σῶμα ἐνὸς ἄλλου νεκροῦ. Μιᾶς γυναίκας.

Καὶ τώρα στὸ νεκροταφεῖο τοῦ νησιοῦ του, κανένα σημάδι δὲν ὑπάρχει νὰ δείχνῃ ποῦ ἀναπαύθηκε τὸ σῶμα καὶ τὰ ὀστᾶ ἐνὸς ἀνθρώπου ποὺ τὸ ἔργο στάθηκε μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ σεμνὲς καὶ ὠμορφες δόξες τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδας.

SUMMARY

Ph. A. Demetracopoulos - G. A. Christodoulou, *Unpublished and unrecorded documents relating to Konstantinos Faltaïts and Alexandros Papadiamantis*

On visiting the island of Skiathos in 1919 Konstantinos Faltaïts, a distinguished journalist and man of letters (1891-1944), was able to secure for himself a number of Papadiamantis' autograph manuscripts, then in the hands of the latter's three spinster sisters. A part of the said manuscripts eventually found their way into various periodicals and newspapers while another part thereof have come down to us by their title names only. Within the framework of our joint research into the manuscript and printed tradition of Papadiamantis' work, we have taken an inventory of the Papadiamantis section in the Faltaïts Archives in Athens (now in the possession of Manos Faltaïts, son of Konstantinos) and have discovered not only the autograph manuscripts of a number of previously published pieces by Papadiamantis, but also a number of as yet unpublished or unrecorded documents by Papadiamantis himself, his sisters, Konstantinos Faltaïts, and others. Moreover, a scrutiny through the pages of *Μπουκέτο*, a well-known miscellany magazine in the early thirties, has brought to light a fuller version of Papadiamantis' short story «Ἡ κάλτσα τῆς Νένας»; in its new and fuller version the story is reprinted here *scholarum in usum*.

Λυιάδος 3 Μαρτίου 1919

Αξιότιμη κίερε Φαλταΐτς
 Ἐγείβομεν τὴν ἀπὸ 21 τρέχοντος μην-
 νός ἐπιστολὴν σας καὶ σὰς εὐχα-
 ριστοῦμεν πάσῃ κοχὺ διὰ τὴν με-
 γάλην καλοσύνην ποῦ ἐδείξατε
 γιὰ μᾶς. Ἐγείβομεν 302 δραχμὰς
 ἀπὸ τοῖς δημοσιογράφοις Πιεραι-
 ῶς καὶ χθὲς ἀπεβίβισα ἔσπευγε
 ἐδοιοῖσιν ὁ βασιλεὺς Λυονίζου
 νὰ παραγάγουμεν τὰς 2, 587 ἀπὸ
 τὸν ἔρανον τῆς ἑορτίας ποῦ τὴν
 ἔσπευγε τὸ ὑπουργεῖο. ἀλλὰ σὰς παρα-
 καλοῦμεν νὰ μᾶς στείγῃτε μίαν
 βιβλιογραφίαν σας διὰ νὰ σὰς ἐνδι-
 μοίμωδα. Ἡ καλοσύνη ποῦ μᾶς
 εὐαίματε εἶπε τόσο μεγάλη ἔσπευγε
 διὰ ὑμνοῦμεν μὴ ἴσως νὰ
 σὰς τὴν ἀνταποδώσουμεν.

μὴ ἀγάπη καὶ ἐπὶ πόνηται

Αἰ ἔτος ἀδελφαί Α. Παπαδιαμάντης

Χαρίεσσα Λογία Κυρακούρα

20 Μαΐου 1920.

Αξιότιμε καὶ Ἀγαπητέ Κίριε Κωνσ-
τίνε Πατριάρχα Χάριτε.

Πρῶτον ἐρωτῶμε διὰ τὴν ὑγίειαν καὶ δει-
νερὸν σὰς εὐχάριστα ἔλη σωτῆρά ᾗ χάρεσ-
τε τὴν ἐσπέρην σας, τὸ ὡραῖον διήγημά-
σας ἀρχία τὸ ἐγάβαμε, ~~5~~ Ἀποργίου καὶ σὰς
ἐχρησά τὴν παρακαλὴν εἰς τὰς 8 τοῦ
ἰδίου, τὸ γράμμα σας ὅμας τὸ ἐγάβαμε
15 Ἀποργίου ἡγ' ἔπειδὴ σὰς εἶχα γράψει
εὐαγγέλια, σὰς ἀσπεντῶ τὴν αὐτοῦ
μοι διὰ τὴν βραδύτητα, σφοδρῆρετε τὸν-

ἀσπίρου χαίρεδμόνυ γαυ εἴ λιν παρή-
 σαυ μπλέρα καὶ λιν εὐχόμεδα ἔλιν πορρά νά
 χαίρετε τόν παρόν ἔνυ υἱόν ὁμοῖος ἀδερφας
 καὶ ἀδερφόν σαυ.

μένουμε πάντοτε
 εὐχόμενα με-
 τωόνητε καὶ Ἀδελ-
 φική ἀγάπη.
 Ἄδερφαί τοῦ μακαρίου
 Ἀλέξανδρου Πισαδία-
 μάνιν Καρίν ~~αφ~~
 Λορέα Κιραλίου-
 18

Ευιάδος 15 Ιουλίου 1920.

Αξιότιμε Κύριε καὶ εὐργέτα

Καυλαλίττε Πατριᾷ Χάρις.

Πρὸ Χθι' ἔγραψα τὸ γράμμα δα καὶ
 ἔγγραψεν διὰ τὴν ἐγείανσά καὶ σα-
 ραμαζῆμε τὸν Θεὸν νὰ στείρει καὶ
 εὐχόμενα ὥσὸ τὰ νηδὰ ἀέρα διὰ νὰ
 δῶς ἑορδαίῃ, δέωμαι καὶ εὐδοκίαν
 καὶ νὰ ἐνταμοδῶμαι καμὶά πορὰ με-
 ὄταν τὴν ἀποστέλλῃς δα διὰ νὰ εὐφρά-
 σαι εὐ τὴν καλὴν δα μελέτα τὴν
 ἐγκάρδιον ἀπὸ τῆς εὐνομασίῃς
 διὰ τὴν μαροδύνσας. Εὐχὰ μέγα

Ιωνίου ἦρθε ἐγὼ Ἀθήνας ὁ εὖ. Βράχος ὁ
 Λοχαρχὴ καὶ σπένει νὰ ἀνταρῶδατε
 καὶ νὰ δᾶς ~~ἐκ~~ εἰς ὅλμας ἔδωκαν
 ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην 1500 δραχμῶν
 ἡ Γενικὴν τῆς ἐφημερίδος Μακεδονίας.
 η. Βελόνη, χάρις ἐγὼ τὴν ἐνέργειαν τοῦ
 ἐνδοκίμου. Βράχου τοῦ Λοχαρχοῦ.

προσφέρειτε σοφὰ χαίρετε
 σματα ἐγὼ τὴν κατὰ δαμν-
 νέρα καὶ ἐγὼ ὅπου τοῦ
 οὐραίου δα

μετ' ἐποπύσεως
 καὶ ἀγάπης
 αἱ Ἀδελφαί τοῦ

μακαρίου Ἁγίου
 ὁ Παναγιώτης
 Γ. Γ. Κ.

Εντιάδος 12 10βρίου 1920.

Αγαπῶντέ κ. Κωνσταντίνε
 Πρόχθε, ἐγὼ τὰς 4 τοῦ ἰδίου μα^{θη}
 ἔγραψα ἡ καλὴ σου μελέρα ἀπὸ τοῦ
 βασίλει, ἡ ὁποία ἀπὸ θαρρόσυλα καὶ ἡ
 ἔμενε ὅτι τὴν νύκτα, ἂν γινώρι-
 ζαμε δ' ἀσχετόν, νὰ τὴν σάρα-
 με ἔξω νὰ ζυγαροῦν ὁρίαν ἔραγ,
 ἀλλὰ μαζ' ἔδωσαν τὸ σπῆν τὸ γράμ-
 μα ὅταν ἔφυγε, ἀρκεῖ μόνον
 ὅσον μάδαμα διὰ τὴν ἐχέαν^{δω}
 ἤχαμε σελήν καὶ φῶς καὶ ἔχαρι

με, πόσον ἐσιδευόμην νὰ ἴνῃ
 ἀνταμόναμε ἡ χαρά μας δά ἡ βω-
 μεράνη.

τοῦ χαφρεβρόντ εἰς
 ἔργου τοῦ ~~ἐκείνου~~
 οὐκ οἶσιν δα
 μέναμαι μεδ' ὅσο-
 γήνεσσι καὶ ἀγάσῃ
 αἱ Αἰθιοπῆαι τοῦ
 μακαρίου Ἁγίου
 ἔργου Πασαδιαμάντη
 Χ. Β. Κ.

ρίαν με' εγείαν.

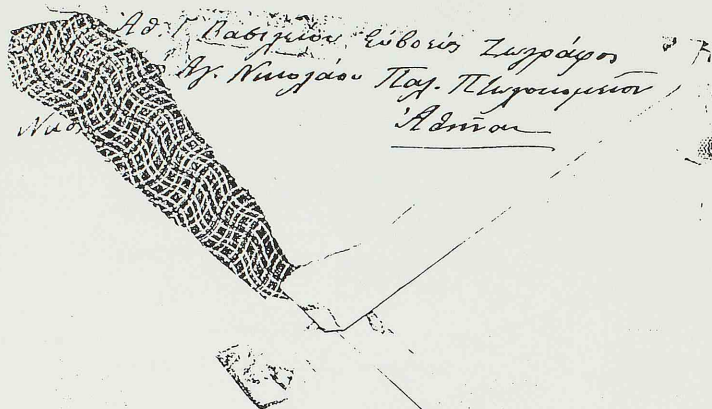
Παραμυθούσιν εα' καὶ παρηγορούσιν
δὲ τὴν καρδίαν του. Περιέχει
10½ σελίδας. —

Πολλοὶ χαρμενοὶ εἰς τὴν κρίαν
σαν καὶ εἰς τὸ περθεῖν σου. Δὲ
καὶ ἐγείαν αὐτὴν τὸ ἐν φέροντι.

Μετράειν εὐφραν.

Εὐφρία καὶ Καραϊσκάκη Παπαδιαμάντη

Αδ. Γ. Ραβυρίου Εφόρος Τετράρχης
 Αφ. Κνωσίου Παρ. Πληροφοριών
Αθηνών

Προς τμήν
Ευνομίας Επιδείξεως

"Μαυροβίλο",
 Διοί τόν υ. υ. Κ. Ραβλάιτς
 οδὸς Νίνας 7.

Ἐνταύθα

ΣΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1911.

Σελ. 179

Ο ΑΡΓΟΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

ΙΔΡΥΤΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Θ. Α ΚΑΛΟΓΕΡΙΚΟΣ

Τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι ἰδρυθὲν γραφεῖον ἀν-
τιπροσωπειῶν καὶ ἀποκομμάτων τοῦ Τύπου.ΕΙΔΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ ΑΠΟΚΟΜΜΑΤΩΝ (COUPURES)
ΓΡΑΦΕΙΑ

ΑΘΗΝΑΙ

Απόσπασμα "ΕΛΕΥΘ. ΤΥΠΟΥ,"

Χρονολογία 26 ΙΑΝ. 1921

Σελ. 1 Στήλη 3

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ

Τὸ Σάββατον, 30 Ἰανουαρίου, ὥρα 6 μ. μ.
ἐλ: τὰ θάνατον Κοταπούλη, θά τελευτῇ ἀπὸ
τοῦς νέους λογίους τῆς ἐκκαλλιτεχνικῆς Σπυ-
τροφίᾳ, τὸ φιλολογικὸν μνημόσυνον τοῦ ἀ-
ειμνήστου Παπαδιαμάντη, ἀπὸ τοῦ θανάτου
τοῦ ὁποίου συνεληρώθη ἐφέτος δεκαετία.
Ὁμιληταὶ ἐπὶ τῇ ζωῇ του καὶ τοῦ ἔργου
αὐτοῦ οἱ κ. κ. Στ. Δίφνης, Κλ. Παράσχος, Γ.
Σταυρόπουλο, καὶ Κ. Φελιάς. Ἡ Δ' νῆς
Ἄννα Σασιόγλου, τοῦ Ἑλλ. Ὑδαίου, θὰ ἀ-
παγγεῖλῃ ἐπιμνημόσυνον ποίημα τοῦ ποιητοῦ
Α. Πορφύρα.

Τίμημα εισόδου δραχ. 2 μετὰ φόρου.

ΤΟ ΠΑΡΥΣΕΡ 1011 34

ΘΑΡΓΟΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

ΤΗΣ ΕΠΗΝΗΤΟΛΗΣ

ΠΑΡΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Θ. Α. ΚΑΛΟΓΕΡΙΚΟΣ

Το πρώτον ἐν Ἑλλάδι ἰδρυθέν γραφεῖον ἀντιπροσωπεῖται καὶ ἀποκομμάτων τοῦ Τύπου.

ΕΙΔΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ ΑΠΟΚΟΜΜΑΤΩΝ (COUPURES)

ΓΡΑΦΕΙΑ

ΑΘΗΝΑΙ

Απόλασμα ΕΠΙΘ. ΤΥΠΟΥ

Χρονολογία 18 ΜΑΙ 1921

Σελίδα 4

ΜΗΝΟΛΟΓΙΟΝ ΤΟΥ ΠΑΠ ΔΙ. ΜΗΝΤΑ

Τὸ παρὸν ἀποδοχὸν ἔην μ. μ. θὰ τελευτήσῃ ἐν τῷ διάστητι τετακτομένη μνημόσυνον ἐκ τῆς συνηρημένης δεκάτης ἀπὸ τοῦ ἐκείνου τοῦ μεγάλου Βελήνου διηγηματογράφου Ἀλεξάνδρου Παπαδίου ἀπ' αὐτοῦ.

Τὸ μνημόσυνον εἰς διοργανώσιν ἢ «Καλλιτεχνικὴ Συντροφία» δὲ δυνάσκειν δι' αὐτὸν ἀπὸ δ. κ. Στεφάνου Ἀδελφῆς περὶ τῆς ζωῆς τοῦ φ. κ. Βελήνου Παπαδίου περὶ τοῦ θ. γ. τοῦ καὶ δ. κ. κ. περὶ τῆς διηγηματογραφικῆς τοῦ κ. κ. τὸ τέλος ἢ ἐρασιτέχνος τοῦ Βελήνου διὰ Σαρλόγγου θ' ἀναγνώσῃ ποιημάτων τοῦ ποιητοῦ Παπαδίου γὰρ ἐν ἐπ' ἀναίρεσιν τοῦ θαλάμου τοῦ Σκιαίου τοῦ συγγραφέως.

ΤΟΥ ΠΑΡΥΣΕΩΣ 1911

Σελ. 18

Ο ΑΡΓΟΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

ΤΗΣ ΗΜΕΡΟΛΗΣ

ΙΣΤΙΤΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Ο. Α. ΚΑΛΟΓΕΡΙΚΟΣΤὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι ἰδρυθέν ῥαφείον ἀν-
τιπροσωπειῶν καὶ ἀποκομμάτων τοῦ Τύπου.ΕΙΔΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ ΑΠΟΚΟΜΜΑΤΩΝ (COUPURES)
ΓΡΑΦΕΙΑ

ΑΘΗΝΑΙ

Απόσπασμα

Σελ. 6

Χρονολογία

26 ΙΑΝ. 1921

Σελ. 6

2 Σελ. 6

ΟΜΙΛΙΑΙ

Τὸ Σάββατον 30 Ἰανουαρίου, ὡς ἔχεται
εἰς τὸ ὄραμα τοῦ Κοινοβουλίου, ἐγένετο πρὸς
καρτερήσασθαι τὸν κ. Μ. Ληδερλή, καὶ
τελεσθῆναι ἀπὸ τοῦ νέου λόγιου, καὶ ἐκ τῆς
λιτεχνικῆς Συμπλοκῆς, τὸν φιλολογικὸν μνη-
μειόνα, τοῦ αἰμιμήτου Παπαλεωνίου,
ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ὁποῦν συνεπλάτθη
ἐφ' ὃς δὲ καὶ τὰ ὁμιλητὰ ἐπὶ τοῦ ἔργου
καὶ τῆς ζωῆς τοῦ δ' κ. Ληδερλή, ἀπὸ τῆς
Πρόσθετος, Γ. Θ. Σταυροπούλου, καὶ Κ.
Φαλαίτης, Ἡ. Βιστογιάν, Αἰγνα, Σουλίου
τοῦ Ἑλλήν, Ὁδίου, ὁ ἀπαγγέλλων ἐπὶ μνη-
μειόνα, τὸν κ. Ληδερλή, καὶ τὸν κ. Ληδερλή,
ἢ εἰσοδὸς μετὰ τοῦ φόρου, ὡς ἔχεται
δραχμὰς 20.